

VISIO-kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja vireilletulo

Maakuntahallitus 13.05.2024 § 72

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan sekä viedä asian maakuntavaltuustolle tiedoksi. Vuorovaikutuksessa kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa on noussut esiin tarve lainvoimaista Uusimaa-kaavaa täydentävän vihreän siirtymän teemoja edistävän vaihemaakuntakaavan laatimisesta, mm. toimintaympäristön nopeiden muutosten takia. Laajan sidosryhmävuorovaikutuksen ja ajantasaisuuden arvioinnin pohjalta on valmisteltu uuden kaavakierroksen käynnistämistä. Lainvoimaista Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuutta täydennetään kokonaan uusilla teemoilla ja joitakin teemoja päivitetään. Vihreän siirtymän teemakaava laaditaan koko Uudenmaan alueelle ja sen aikatahtain on vuodessa 2050, kuten Uusimaa-kaavallakin. Kaava on tarkoitus laatia siten, että maakuntavaltuusto voi hyväksyä sen vuonna 2027.

Strateginen lähtökohta

Kaavatyö tukee osaltaan Uusimaa-ohjelman kaikkia kolmea painopistettä: hiilineutraaliuden edistämistä, TKI-tavoitetta ja työllisyystavoitetta helpottaen ja nopeuttaen mahdollisten investointien sijoittumista. On tärkeää, että alueidenkäytön suunnittelu tukee maakuntaohjelmaan kirjattuja vihreän siirtymän, älykkään erikoistumisen sekä ympäristöviisaan maakunnan tavoitteita. Samalla vihreän siirtymän teemakaava tukee myös Uudenmaan ilmastotiekarttaa sekä älykkään erikoistumisen strategiaa.

Uusimaa-ohjelman päivitystyö käynnistyy vuonna 2025, ja kaavatyö etenee sen rinnalla tiiviissä vuorovaikutuksessa, yhteisiä selvityksiä hyödyntäen. Myös uuden MAL2027-suunnitelman laatiminen Helsingin seudulle käynnistyy tänä vuonna, ja tavoitteena on tiivis yhteistyö rinnakkain etenevien kaava- ja MAL-prosessien kesken.

Selostus

Lainvoimaista Uusimaa-kaavaa 2050 on aika täydentää

Maakuntakaavalla päätetään koko maakunnan suuret linjaukset pitkälle tulevaisuuteen. Se toimii ohjeena kuntien kaavoitukselle ja muulle tarkemmalle alueidenkäytön suunnittelulle. Lainvoimainen Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuus koostuu kolmesta oikeusvaikutteisesta kaavasta: Helsingin seudun, Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavoista. Uudenmaan maakuntavaltuusto hyväksyi Uusimaa-kaavan kokonaisuuden syksyllä 2020, ja kaavakokonaisuus tuli lainvoimaiseksi keväällä 2023. Lainvoimaista maakuntakaavaa on liitossa edistetty mm. lausunnoilla sekä viranomaisyhteistyöllä.

Sidosryhmävuorovaikutuksessa esiin nousseiden tarpeiden sekä toimintaympäristön nopeiden muutosten takia valmistaudutaan uuden, lainvoimaista maakuntakaavaa täydentävän teema- eli vaihemaakuntakaavan aloitukseen ajantasaisuuden arvioinnin ja täydennystarpeiden kartoituksen pohjalta. Lainvoimaista Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuutta täydennetään kokonaan uusilla teemoilla ja joitakin teemoja päivitetään.

Miksi tarvitaan vihreän siirtymän vaihemaakuntakaava ja mitä se sisältää?

Vuonna 2023 kartoitettiin sekä maakuntakaavan että Uusimaa-ohjelman täydennystarpeita sidosryhmäkyselyiden ja kuntakierroksen kautta. Kyselyissä merkittävimmit tulevaisuuden haasteiksi nousivat toimiva seudullinen joukkoliikenne, ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen, luontokadon pysäyttäminen sekä kasvun kestävä ohjaaminen. Maakuntakaavan täydennys- ja päivitystarpeista korostuivat eri energiamuotoihin, vihreään siirtymään, kiertotalouteen, ekologiseen verkostoon sekä joukkoliikenteeseen liittyvät kaavaratkaisut.

Kuntakierroksella suunnittelu- ja selvitysteemoina korostuivat erityisesti aurinkoenergia, liikenne (radat, joukkoliikenteen kehittäminen, väylät sekä satama- ja tavaraliikenne), kaupan ohjaus, aluerakenneteemat (tulevat kasvusuunnat, keskusten ja kylien kehittäminen sekä hajarakentamisen hallinta), ilmastovaikutukset, kiertotalous sekä kaivosvaraukset. Lisäksi liiton asiantuntijat ovat tehneet alkuvuonna lainvoimaisen maakuntakaavan ajantasaisuuden arviointia sekä seurantaa.

Sidosryhmävuorovaikutuksen ja arviointien perusteella tulevassa maakuntakaavatyössä tulisi käsitellä ainakin seuraavia keskeisiä aiheita:

- Energia: energiantuotanto, siirtoverkot ja uudet energiaratkaisut (kuten pienydinvoima, vety)
- Tekninen huolto: vesihuolto ja vesivarat
- Elinkeinot: Teollisuus ja tuotanto, kiertotalous ja maa-aineshuolto
- Liikkuminen: logistiikka ja pitkän matkan henkilöliikenne
- Luonnon ja ympäristön voimavarat ja vetovoima: suojelualueet, ekologinen verkosto sekä metsäalueet/hiihensidonta.
- Ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen: mm. vaikutusten arvioinnissa

Lisäksi läpileikkaavina näkökulmina kaavatyössä korostuvat mm. huoltovarmuus ja turvallisuus.

Yhteenvedona ja johtopäätöksenä sidosryhmävuorovaikutuksen ja ajantasaisuuden arvioinnin tuloksista maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan lainvoimaisen Uusimaa-kaavan täydentämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Päätöksellä maakuntahallitus valtuuttaa kaavatyön käynnistämisen sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laadinnan aloittamisen.

Vihreää siirtymää tukevien hankkeiden ja niiden sijoittumisedellytysten tunnistaminen, sekä hankkeiden tarpeiden ja sijoittumisalueiden ennakointi ja huomioon ottaminen maakuntakaavassa on yksi keskeinen tapa varmistaa, että seudullisesti ja jopa valtakunnallisesti merkittävillä hankkeilla on alueidenkäytölliset toteuttamisedellytykset. Vihreän siirtymän teemakaavalla ja kaavatyöhön liittyvillä selvityksillä voidaan myös tukea alueemme kuntien kaavoitusta ja sitä kautta edesauttaa vihreän siirtymän hankkeiden mahdollisimman sujuvaa toteutumista Uudellemaalle.

Milloin ja miten kaavaa laaditaan ja mille alueelle?

Vihreän siirtymän teemakaava on tarkoitus laatia vuosina 2024–2027, tiiviissä yhteistyössä kaavan sidosryhmien kanssa. Tänä vuonna kaavatyön käynnistysvaiheessa on tavoitteena päivittää väestö- ja työpaikkaprojektiot, laatia selvitys vihreän siirtymän hankkeiden

maankäyttötarpeista sekä tilannekuvat kaavan teemoista. Kaavan OAS laaditaan näiden pohjalta loppuvuonna siten, että hallitus voisi hyväksyä sen nähtäville alkuvuodesta 2025, Uusimaa-ohjelman OAS:n rinnalla. Samalla hallitus päättää kaavan vireilletulon ilmoittamisesta osallisille.

Kaavan sisältöä ja tavoitteita tarkennetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, jota tarvittaessa päivitetään kaavatyön edetessä. Teemakaavan luonnosvaihe ajoittuu vuoteen 2025, ja ehdotusvaihe vuoteen 2026. Tavoitteena on, että valtuusto voisi hyväksyä kaavan vuonna 2027, minkä jälkeen käynnistyvät mahdolliset muutoksenhakuprosessit ja täytäntöönpano, toteuttamisen edistäminen ja seuranta.

Vihreän siirtymän vaihemaakuntakaava laaditaan koko Uudenmaan alueelle yhtenä kaavana, ja se täydentää teemoillaan Uudenmaan lainvoimaisia maakuntakaavoja Helsingin seudulla sekä itäisellä ja läntisellä Uudellamaalla. Kaavan tavoitevuosi teemakaavalla on 2050, joka on sama kuin Uusimaa-kaavalla, ja sen esitystapa pysyy yhtä yleispiirteisenä ja strategisena kuin Uusimaa-kaavassakin. Kaavatyössä on tavoitteena hyödyntää innovatiivisia työmenetelmiä mm. kansainvälisen yhteistyön kautta. Kaavatyöllä tullaan vastaamaan myös muuttuvaan sääntelyyn niin kansallisella kuin EU-tasolla.

Kaikkiin esille nouseviin kysymyksiin ei ole mahdollisuutta vastata maakuntakaavan muutoksilla, vaan aiheista voidaan myös tehdä taustaselvityksiä, avata lainvoimaisen maakuntakaavan tulkintaa aiheen osalta tai tukea lainvoimaisen maakuntakaavan tavoitteiden ja ratkaisuiden toteutumista esimerkiksi viranomaistyössä tai hankkeilla.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää:

- käynnistää vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan,
- esittää maakuntavaltuustolle, että valtuusto merkitsee tiedoksi vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan käynnistymisen.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esityksen mukaan.

Esittelijä:

Maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntija Ilona Mansikka

Maakuntavaltuusto 11.06.2024 § 7

Kaavoituspäällikkö Ilona Mansikka antaa asiasta suullisen selostuksen kokouksessa.

Päätösesitys:

Maakuntavaltuusto päättää merkitä tiedoksi vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan laadinnan käynnistymisen.

Päätös

Maakuntavaltuusto päätti esityksen mukaan.

Maakuntahallitus 24.02.2025
253/06.01.00/2024

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää hyväksyä nähtäville VISIO-vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman sekä päättää oikeuttaa toimisto kuuluttamaan kaavan vireille ja lähettämään osallistumis- ja arviointisuunnitelman tiedoksi ja kommentoitavaksi.

Viime keväänä käynnistetty uuden innovatiivisen vihreän siirtymän VISIO-kaavan laadinta on edennyt siten, että kaavatyö voidaan nyt laittaa vireille. Kaavatyön pohjaksi on laadittu kaavan teemoista selvityksiä sekä kehityskuvat, joiden avulla on määritelty työlle alustavat tavoitteet. Niistä muotoiltiin yhdessä sidosryhmien kanssa viimeistellyt versiot, jotka on tuotu osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan (OAS). Suunnitelma sisältää tietoa kaavatyön eri vaiheista, vuorovaikutuksesta ja vaikutusten arvioinneista. OAS päivittyy kaavaprosessin kehittyessä ja saatavan palautteen kautta.

Strateginen lähtökohta

Maakuntakaava on lakisääteinen pitkän aikajänteen strateginen suunnitelma, jolla ohjataan maakunnan maankäytön ja toiminnallisen kokonaisuuden kehitystä kohti määriteltyä tavoitetilaa.

Maakuntakaavalla edistetään osaltaan Uudenmaan liiton strategisten linjauksien toteuttamista. Uusi kaavatyö tukee Uusimaa-ohjelman kaikkia kolmea painopistettä: hiilineutraaliuden edistämistä, TKI-tavoitetta ja työllisyystavoitetta helpottaen ja nopeuttaen mahdollisten investointien sijoittumista. VISIO-kaava edistää erityisesti maakuntaohjelmaan kirjattuja vihreän siirtymän, älykkään erikoistumisen sekä ympäristöviisaan maakunnan tavoitteita.

Uudenmaan liiton strategiset linjaukset päivitetään tänä vuonna maakuntaohjelmaan tiiviissä vuorovaikutuksessa kaavan valmisteluvaiheen kanssa. VISIO-kaavaa laaditaan Uusimaa-ohjelman, alueellisen innovaatiostrategian, liiton ilmastotyön ja merialuesuunnitelman päivittämisen rinnalla yhteistyössä ja mahdollisuuksien mukaan yhteistä tietopohjaa hyödyntäen.

Selostus

Kaavan sisältö, tavoitteet ja aikataulu

Maakuntahallitus päätti vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan (VISIO) käynnistämisestä 13.05.2024 § 72. Vuorovaikutuksessa kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa oli noussut esiin tarve lainvoimaista maakuntakaavakokonaisuutta täydentävän vihreän siirtymän teemoja edistävän vaihemaakuntakaavan laatimisesta mm. toimintaympäristön nopeiden muutosten takia. Vaihemaakuntakaavan tavoitevuosi on sama 2050 kuin lainvoimaisen Uusimaa-kaavakokonaisuuden, ja sen esitystapa pysyy yhtä yleispiirteisenä ja strategisena.

Kaava kattaa kaikki Uudenmaan alueen kunnat lukuun ottamatta Östersundomin aluetta Helsingissä, Sipoossa ja Vantaalla. Östersundomin aluetta ei sisällytetä mukaan VISIO-kaavaan, koska alueella on

vuorovaikutuksessa kuntien kanssa tunnistettu olevan riittävän ajantasainen maakuntakaava. VISIO-kaavan taustaselvitykset kattavat kuitenkin myös Östersundomin maakuntakaavan alueen.

Kaavatyön taustaksi laadittiin 2024 selvitys vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeista Uudellamaalla. Selvitys arvioi, miten voimassa olevat maakuntakaavat vastaavat vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeisiin, ja millaisia päivitystarpeita eri hanketyypit sekä infrastruktuuri maakuntakaavalta edellyttävät. Selvitys toimii myös maakuntaohjelman tausta-aineistona. Lisäksi valmistumassa on kaksi sekä kaavatyötä että ohjelmaa taustoittavaa selvitystä: Uudenmaan väestö- ja työpaikkaprojektiot sekä Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan liittojen yhteinen skenaariotyö.

VISIO-kaavan ja tavoitteiden pohjaksi laadittiin liiton omana työnä kaavatyön lähtökohdista teemoittain kehityskuvat:

- Energia
- Logistiikka ja pitkän matkan henkilöliikenne
- Luonto ja hiilensidonta
- Teollinen tuotanto, kiertotalous ja maa-aineshuolto
- Vesihuolto ja vesivarat

Kehityskuvien laajuus vaihtelee aiheittain. Kolmesta ensimmäisestä tehdään oma julkaisu ja kaksi muuta on koottu muistioiksi, koska aiheista on olemassa valmiita selvitysaineistoja. Kehityskuvat tarjoavat taustatietoa kaavan teemoista osallisille, joten ne julkaistaan samaan aikaan osallistumis- ja arviointisuunnitelman kanssa.

Kehityskuvien laadinnan yhteydessä määriteltiin kaavatyölle alustavat tavoitteet, joita täsmennettiin yhdessä sidosryhmien kanssa. Pää tavoitteiksi on nostettu kolme tärkeintä kärkeä: ilmastonmuutokseen vastaaminen ja luonnon monimuotoisuuden lisääminen, kestävä ja innovatiivisen kilpailukyvyyn vahvistaminen sekä toimintavarmuuden ja turvallisuuden edistäminen. Jokaiselle näistä on asetettu omia alatavoitteita.

Tavoitteet ovat tärkeä osa valmisteluvaihetta, koska niissä määritellään, mihin kaavalla pyritään ja niihin kiteytyvät aiheet, joiden ratkaisemiseen kaavatyössä tartutaan. Ne on sisällytetty osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, joka on tarkoitus asettaa nähtäville ja kommentoitavaksi maaliskuussa. Kaavan ja ohjelman tiimoilta järjestetään myös alueelliset sidosryhmäpajat.

Vuorovaikutuksen myötä tavoitteiden pohjalta työstetään keväällä kaavan suunnitteluperiaatteet, jotka tuodaan kesäkuussa maakuntahallituksen hyväksyttäväksi. Suunnitteluperiaatteet kuvaavat tarkemmin, millä kaavan keinoilla tavoitteisiin päästään. Syksy käytetään kaavaluonnoksen laadintaan ja tarvittaviin lisäselvityksiin. 2026 on luonnoksen vuorovaikutuksen aika ja samana vuonna päästään työstämään ehdotusta. Kaavan on tarkoitus valmistua hyväksyttäväksi 2027.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä vireilletulosta ilmoittaminen

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on Alueidenkäyttölain 63 § mukainen suunnitelma, joka välittää tietoa kaavan etenemisestä, vaikutusten arvioinnista ja mahdollisuuksista osallistua valmisteluun. OAS:ia päivitetään kaavoitustyön edetessä ja se on nähtävillä ajantasaisena Uudenmaan liiton verkkosivuilla koko kaavaprosessin ajan.

Koska OAS päivittyy jatkuvasti, tuomme siitä nyt tiedoksi vireilletulovaiheen version, joka julkaistaan yleisölle kommentoitavaksi.

Samassa Alueidenkäyttölain pykälässä on määritelty, miten kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa, ja sitä on täsmennetty Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 30 §. Vireilletulosta tulee ilmoittaa sillä tavoin, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista, suunnittelusta aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelystä. Ilmoittaminen on järjestettävä kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Maakuntakaavan vireilletulosta ilmoitetaan kuuluttamalla. Kuulutukset kaavan vireille tulosta, lausuntoajoista ja nähtävilläoloista julkaistaan Uudenmaan liiton verkkosivuilla, jäsenkunnissa siten kuin viralliset ilmoitukset kunnissa julkaistaan sekä Uudenmaan liiton määrittelemissä ilmoituslehdissä (Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet).

Osallisilla on mahdollisuus nähtävilläoloaikana maaliskuussa tutustua kaava-aineistoon ja kommentoida sitä. Kaavan lausunnonantajille lähetetään lisäksi kaava-aineiston kommentointipyyntö ja nämä tahot kutsutaan myös lausunnonantajien webinaariin maaliskuussa.

VISIO-kaavan valmistelua käsiteltiin maakuntahallituksen iltakoulussa 12.2.2025. Iltakoulussa esitelty materiaali on esityslistan oheismateriaalina.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää:

- hyväksyä nähtäville VISIO-kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman
- valtuuttaa liiton toimiston kuuluttamaan kaavan vireille ja lähettämään osallistumis- ja arviointisuunnitelman kunnille ja sidosryhmille tiedoksi ja kommentoitavaksi.
- julkaista tässä maakuntakaavaprosessissa kuulutukset Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa.

Esittelijä:

maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Mari Siivola
Asiantuntija Ilona Mansikka